

Del puig Redó al puig Nunó: memòria d'una troballa

Per Marià Torres Torres

A Joan Marí Cardona,
amb agraïment

El cap Nunó vist des del mar. (Foto: Felip Cirer Costa.)

A la darrereria dels anys seixanta els jóvens eivissencs i formenterers que estudiàvem els primers cursos de batxillerat al Seminari d'Eivissa, vàrem tenir la sort de comptar amb un professor que ens va ensenyar moltes i moltes coses, però sobretot una molt important: a estimar de tot cor “la terra, la història, la gent”. Em referesc a don Joan Marí Cardona, que aleshores encara no havia publicat cap volum de la col·lecció Illes Pitiüses referida a la història d'Eivissa i Formentera, sinó que rellegia els manuscrits que havia heretat de l'arxiver anterior, Isidor Macabich, i tenia la dèria posada a seguir les fites de l'antiga divisió catalana de les nostres illes.

Foren dissabtes inoblidables d'excursions a peu i en bicicleta per tota l'illa, seguint les explicacions i

hipòtesis, observant amb curiositat les seues senyes, els seus croquis de situació i perfils de puigs, i aquella carpeteta petita de cartó amb les fitxes, tot per reconstruir les línies divisòries dels antics quartons. Sens dubte, entre moltes anècdotes i bons records que tenim tots els qui hi vàrem poder participar recordam la troballa de la creu-fita que hi ha damunt una llisana al cim del puig Redó, vora es Jondal. La nostra ingenuïtat era tanta que, cansats de buscar la fita, ens vàrem estendre allargassats a descansar just damunt el punt on hi havia la fita. La sorpresa encara va ser més gran quan vàrem comprovar que aquella fita no era de merlet, o marcada amb pedres, semblant a les ruïnes d'una petita construcció circular, com moltes altres que havíem vist

en altres excursions, sinó que era una creu picada damunt la roca; la vàrem haver d'omplir de savinons, perquè quedàs ben contrastada i així poder-la fotografiar, cosa que va fer don Joan; podeu veure la fotografia publicada al primer llibre *La conquesta catalana de 1235* (1976, 134). Aquesta creu-fita marca la divisió entre el quartó de Portmany i el quartó de ses Salines.

També havíem buscat la fita al nord del quartó de Portmany, damunt el puig Nunó, topònim que recorda el nom de Nunó Sanç, un dels senyors de l'illa, al qual tocà el quartó de Portmany en el repartiment fet just després de la conquesta de 1235; Nunó Sanç anys més tard va vendre Portmany a Guillem de Montgrí. El benvolgut mestre Joan Marí tenia tota la seguretat que la fita s'havia

d'haver col·locat al cimero del puig esmentat, i esperàvem trobar-la, però no va ser així, perquè no hi havia sinó un merlet nou que era un vèrtex geodèsic, i aleshores ens va explicar l'eminent professor que no era la primera vegada que les antigues fites eren tapades per aquest tipus de construcció moderna, i així quedaven amagades i perdudes per sempre. Naturalment la lliçó d'història era més que suficient, i tornàrem puig avall convençuts que així era.

que organitzaven les missions pedagògiques de la Institución Libre de Enseñanza, però sigui com sigui, aquelles classes pràctiques ens deixaren la curiositat ben desperta per a la resta de la vida. I així seguim aquelles primeres passes llegint papers envellits pels segles, i escoltam la conversa sempre interessant dels majors, veritables tresors de la història del nostre poble.

I ves per on, que una tarda d'hivern de fa dos anys el bon amic Joan Ramon Prats "Tanca" em comenta

nat –sort que era a l'hivern– per comprovar aquelles pedres què eren. Mentre pujàvem al cimero del puig, recordava molt i molt bé les explicacions que ens havia donat don Joan feia més de vint-i-cinc anys, quan anàvem a buscar la fita. I arribàrem al cimero del puig i comprovàrem que efectivament hi havia una pedra plana, moguda, a unes quatre o cinc passes de la base del vèrtex geodèsic; aquesta pedra tenia una creu ben marcada, grossa i feta amb poca cura; aquella creu-fita era molt més grossa i més basta que la que havíem trobat al puig Redó. Vàrem seguir mirant amb atenció pels voltants del vèrtex i a la part de migdia de la base del vèrtex hi trobàrem una altra pedra marcada amb una creu vertical a una cara, que tenia una semblança molt més clara amb la que ja coneixíem. Perquè la creu quedàs ben contrastada a la fotografia, també la vàrem omplir de savinons. Hi havia una cosa estranya; no enteníem perquè hi havia dues creus. En baixar del puig, amb tota urgència vaig comunicar la troballa a don Joan Marí. Pocs dies després quan li vaig fer arribar les fotografies, les quals m'agraí de tot cor i aleshores confirmà que havien de ser les fites del segle XIII, que separaven el quartó de Balansat i el quartó de Portmany, que el *Memoriale divisionis* diu que es varen col·locar al puig Barbat (J. Marí Cardona: 1976, 108 i ss.).

L'any 1294 aquest puig ja es coneixia com puig d'en Nunó, i sembla que hi havia problemes per localitzar la primera fita, posada poc temps després de la conquesta de 1235, per la qual cosa cridaren algunes persones d'edat i coneixedores del lloc, les quals tallaren branques d'un pi com a senyal que allí s'havia de col·locar la nova fita (J. Marí: íd. p. 32). És ben possible que l'explicació de l'existència de les dues creus sigui aquest fet, que l'antiga fita era donada per perduda i en feren una altra a les acaballes de segle. Les dues creus-fita localitzades deuen ser les dues creus del segle XIII. Com ja és sabut, anys després de la primera divisió d'Eivissa de 1235, les fites de tots els quartons foren mogudes, i aleshores Portmany va agafar Corona i Albarca, deixant els límits tal i com arribaren al segle XVIII quan es feren les parròquies d'Eivissa (Íd. 120).

MARIÀ TORRES TORRES

Fites del puig Nunó. Foto superior, creu marcada damunt una pedra moguda. Foto inferior, creu picada a una pedra situada al peu del vèrtex geodèsic. (Fotos: Marià Torres Torres.)

Aleshores no crec que es parlàs encara de pedagogia activa, ni de didàctica de l'entorn, i ben possiblement poques persones coneixien les experiències de les excursions

que damunt es puig Nunó hi ha com unes pedres marcades que hauríem d'anar a veure. Ja us podeu imaginar si les cames foren llestes a pujar en plena calor, en haver di-